

багатим на живильні речовини, мати достатню вологомісткість і рівномірне зволоження.

Для сливи меншою мірою, ніж для інших плодкових культур, має значення підгрунтя, оскільки корені її не проникають глибоко. Кращими ґрунтами для сливи в умовах Закарпаття є дернові опідзолені, дерново-буроземні, бурі гірсько-лісові, добрі урожаї дає слива і на опідзолено-буроземних, добре окультурених ґрунтах.

Черешня – краще росте в умовах помірно-теплого клімату. Не витримує високої температури і сухого повітря, чутлива до різких перепадів температур. Черешня не витримує надмірного зволоження і близького залягання ґрунтових вод. У неї значна частина кореневої системи проникає на глибину 2 м. Тому в районах достатнього зволоження ґрунтові води повинні бути не ближче ніж 5-6 м. Як теплолюбну, черешню необхідно висаджувати у місцях з природним захистом невеликими кварталами (5-10 га), обсаженими лісосмугами, в середині садового масиву – під прикриттям лісу.

Черешня мало вимоглива до ґрунтових умов, але краще росте на дернованих ґрунтах легкого механічного складу. Для неї найбільш придатні схили передгір'я з бурими гірсько-лісовими ґрунтами. Враховуючи сприятливі ґрунтово-кліматичні умови Закарпаття, раннє дозрівання плодів черешні, порівняно з іншими районами України, ми вважаємо що господарствам необхідно спеціалізуватися на вирощуванні сортів раннього строку дозрівання плодів. Це дасть змогу значно розширити період забезпечення населення свіжими плодами, а тому необхідно збільшити площі промислових насаджень цієї культури.

Абрикоса – одна із цінних плодкових порід, вимоглива до тепла і світла, чутлива до вологозабезпеченості ґрунтів. Деревя абрикоса добре ростуть і плодоносять на родючих ґрунтах. За нестачі азоту ріст пагонів уповільнюється. Велика кількість вологи спричинює інтенсивний ріст пагонів, що знижує їх зимостійкість.

Абрикоса невимоглива до ґрунтів, коренева система її приймає в ґрунт на значну глибину. Особливості будови кореневої системи обумовили успішне її вирощування на різних типах ґрунтів за достатньої аерації. Ґрунт і підгрунтя за механічним складом повинні бути не дуже щільними, краще – середньої щільності. Для культури абрикоси найбільш придатні дерново-буроземні глибокі ґрунти.

Вишня значно поширена на усіх типах ґрунтів, зокрема на тих, які менше придатні для яблуні, груші, сливи і абрикоси. Для закладання промислових садів і вирощування на присадибних ділянках рекомендують сорти Підбельська, Гріот остгеймський, Шпанка рання.

Висновки. В умовах Закарпаття найбільш придатні для плодкових порід ґрунти: дерново-буроземні, бурі гірсько-лісові, дерново-буроземно-опідзолені, дернові опідзолені, опідзолено-буроземні.

Враховуючи сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, передгірна зона у Закарпатті повинна стати основним районом для вирощування плодкових культур.

Дернові опідзолені оглеєні, лучні глейові, дерново-глейові, сильно еродовані, з близьким заляганням щільних і твердих порід, з близьким рівнем підґрунтових вод ґрунти для багаторічних плодкових насаджень непридатні.

Виявлення зв'язку врожаю плодкових культур з ґрунтовими факторами відкриває широкі можливості для оцінки придатності ґрунту з метою закладання плодкових порід з певним рівнем продуктивності майбутніх садів.

Література

1. Атлас почв Украинской ССР / под ред. Н.К. Крупского и Н.И. Полупана. – К. : Вид-во "Урожай", 1979. – 159 с.
2. Вернандер Н.Б. Почвы УССР / Н.Б. Вернандер, М.М. Годлин, Г.Н. Самбур, С.А. Скорина. – Киев-Харьков : Госсельхозиздат УССР, 1951. – 326 с.
3. Гарифуллин Ф.Ш. Физические свойства почв и их изменение в процессе окультуривания / Ф.Ш. Гарифуллин. – М. : Изд-во "Наука", 1979. – 153 с.
4. Добровольский Г.В. Экологические функции почвы / Г.В. Добровольский, С.Д. Никитин. – М. : Изд-во МГУ, 1986. – 137 с.
5. Крикунов В.Г. Почвы УССР и их плодородие / В.Г. Крикунов, Н.И. Полупан. – К. : Изд-во "Вища шк.", 1987. – 319 с.
6. Полевой определитель почв / под ред. Н.И. Полупана, Б.С. Носко, В.П. Кузьмичева. – К. : Вид-во "Урожай", 1981. – 321 с.
7. Попович П.Д. Придатність ґрунтів під сади і ягідники / П.Д. Попович, В.А. Джамаль, Н.І. Ільчишина, С.О. Скорина. – К. : Вид-во "Урожай", 1981. – 159 с.

Горбач М.М., Іваницька В.М. Підбір почв под сады в Закарпатье

Приведена физико-химическая, морфологическая характеристика основных типов почв: дерново-буроземных, бурых горно-лесных, дерново-буроземно-оподзоленных, оподзолено-буроземных. С целью создания высокопродуктивных садов выбор участков под плодовые породы должен быть дифференцирован в зависимости от типа почвы и эколого-биологических особенностей выращиваемых плодовых культур.

Ключевые слова: физико-химические свойства почв, плодовые породы, подбор почв.

Horbach M.M., Ivanytska V.M. The selection of soils under gardens in Zakarpattia

Physical and chemical, morphological description of basic types of soils is given: cespititious-brownified, brown mountain-forest, dorn-brownified-pidsol, pidsol-brownified. With the aim of creation of high-performance gardens the choice of areas under fruit breeds must be differentiated depending on soil type and ecological-biological features of fruit cultures' growing.

Keywords: physical and chemical properties of soils, fruit breeds, selection of soils.

УДК 581.9 (477.83)

Нач. відділу І.П. Любинець –

Відділ науки та екоосвіти Яворівський національний природний парк

АУТФІТОСОЗОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РІДКІСНИХ ВИДІВ РОСЛИН ЯВОРІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ

Вивчено аутфітосозологічний індекс (АФІ) 20 видів рослин, занесених до Червоної книги України. Ці види віднесено до чотирьох класів фітосозологічних індексів. Підтверджено, що АФІ відображає регіональні особливості созологічного стану виду. Для більшості досліджених видів необхідно застосовувати активну охорону й здійснювати постійний ботанічний контроль за станом їх популяцій. Доцільним є також застосування спеціальних природоохоронних заходів для збереження окремих видів.

Ключові слова: аутфітосозологічний індекс, рідкісні види, Українське Розточчя.

Обґрунтування системи заходів охорони рідкісних видів рослин потребує кількісної оцінки раритетного фітогенофонду. Для цього Я. Чершовський [5] запропонував аутфітосозологічний індекс (АФІ). Цей інтегральний показник дає можливість комплексно оцінити статус рідкісних видів рослин, враховуючи їх ботаніко-географічне й історичне значення, характер поширення, таксономічну оригінальність, категорію рідкості, кількість локалітетів, здатність до генеративного та вегетативного розмноження. У природних умовах можна достовірно встановити 7 таких созологічних ознак, кожна з яких має якісне і кількісне значення, яке оцінюють за допомогою чотирьохбальної шкали. Оскільки ознаки видів за созологічним контекстом нерівноцінні, то і вводиться коефіцієнт їх значущості. Аутфітосозологічний індекс обчислюють шляхом множення показників созологічних оцінок (Co) на відповідні коефіцієнти їх фітосозологічного значення (K), а суму добуток ділять на кількість ознак (N) [2, 3]: $AFI = (CoK + Co_1K_1 + Co_2K_2 + ConKn) / N$.

Дослідження проводили на території Яворівського національного природного парку, що знаходиться на Розточчі – крайньому північно-західному відрозі Подільської височини [1]. На території парку станом на 01.01 2011 р. виявлено 20 видів рослин, занесених до Червоної книги України [4]: баранець звичайний (*Huperzia selago* (L.) Bernh. ex Schrank et Mart.), плаун річковий (*Lycopodium annotinum* L.), сальвінія плавуча (*Salvinia natans* (L.) All.), булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium* (Mill.) Druce), довголиста (*Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch.) і червона (*Cephalanthera rubra* (L.) Rich.), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis* (L.) Rich.), зозулині сльози яйцеподібні (*Listera ovata* (L.) R. Br.), коручка широколиста (*Epipactis helleborine* (L.) Crantz.), любка дволиста (*Platanthera bifolia* (L.) Rich.), любка зеленоквіткова (*Platanthera chlorantha* (Cust.) Reichenb.), пальчатокорінники травневий (*Dactylorhiza majalis* (Reichenb.) P.F. Hunt et Summerhayes), Фукса (*Dactylorhiza fuchsii* (Druce) Soo.), м'ясочервоний (*Dactylorhiza incarnata* (L.) Soo.) і плямистий (*Dactylorhiza maculata* (L.) Soo.), коральковець тричі надрізаний (*Corallorhiza trifida* Chatel), зозулині черевички справжні (*Cypripedium calceolus* L.), підсніжник звичайний (*Galanthus nivalis* L.), білоцвіт весняний (*Leucojum vernum* L.), лілія лісова (*Lilium martagon* L.).

Зроблено аутфітосозологічне оцінювання ознак (у балах) цих видів та обчислено АФІ (табл.).

Табл. Аутфітосозологічні індекси рідкісних видів рослин Яворівського НПП

Назва виду	Характеристика та оцінка ознак							АФІ	АФІ*
	1	2	3	4	5	6	7		
<i>Cephalanthera damasonium</i> (Mill.) Druce булатка великоквіткова	2	2	0	3	2	2	4	8,7	8,1
<i>Cephalanthera longifolia</i> (L.) Fritsch Булатка довголиста	2	2	0	3	4	3	4	9,4	8,1
<i>Cephalanthera rubra</i> (L.) Rich. Булатка червона	2	2	0	3	4	3	4	9,4	8,1
<i>Corallorhiza trifida</i> Chatel Коральковець тричі надрізаний	2	2	1	3	4	3	4	10,3	10,0
<i>Cypripedium calceolus</i> L. Зозулині черевички справжні	2	1	1	3	4	4	3	9,2	8,2

<i>Dactylorhiza fuchsii</i> (Druce) Soo Пальчатокорінник Фукса	1	1	0	3	3	3	4	6,6	5,5
<i>Dactylorhiza incarnata</i> (L.) Soo Пальчатокорінник м'ясочервоний	1	1	0	3	3	3	4	6,6	6,3
<i>Dactylorhiza maculata</i> (L.) Soo Пальчатокорінник плямистий	1	1	0	3	4	3	4	6,9	5,5
<i>Dactylorhiza majalis</i> (Reichenb.) P.F. Hunt et Summerhayes Пальчатокорінник травневий	0	1	0	3	2	3	4	4,9	4,1
<i>epipactis helleborine</i> (L.) Crantz. Коручка широколиста	2	1	0	3	2	3	3	7,5	6,5
<i>Galanthus nivalis</i> L. Підсніжник білосніжний	1	1	1	3	2	3	3	7,0	6,9
<i>Huperzia selago</i> (L.) Bernh. ex Schrank et Mart. Баранець звичайний	2	1	2	3	2	3	1	8,8	8,2
<i>Leucojum vernum</i> L. Білоцвіт весняний	1	2	1	4	4	2	3	9,0	9,0
<i>Lilium martagon</i> L. Лілія лісова	2	1	1	2	2	3	4	8,0	7,8
<i>Listera ovata</i> (L.) R. Br. Зозулині сльози яйцеподібні	2	2	0	3	3	3	4	9,2	8,1
<i>Lycopodium annotinum</i> L. Плаун річковий	2	1	0	3	2	3	1	7,1	6,5
<i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich. Гніздівка звичайна	2	2	1	3	2	2	4	9,5	8,9
<i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich. Любка дволиста	2	1	0	3	4	3	4	8,3	6,9
<i>Platanthera chlorantha</i> (Cust.) Reichenb. Любка зеленоквіткова	2	1	0	3	2	3	4	7,7	6,9
<i>Salvinia natans</i> (L.) All. Сальвінія плавуча	2	2	3	4	4	3	3	12,4	12,4

Примітки: 1 – ботаніко-географічне й історичне значення; 2 – характер поширення; 3 – таксономічна оригінальність; 4 – категорія рідкості за МСОП; 5 – кількість локалітетів; 6 – здатність до генеративного розмноження виду; 7 – здатність до вегетативного розмноження виду. АФІ* – аутфітосозологічний індекс для регіону Волино-Поділля [3].

Виділяють [3] п'ять класів фітосозологічних індексів: 1 – АФІ 4,0-6,9; 2 – АФІ 7,0-8,9; 3 – АФІ 9,0-10,9; 4 – АФІ 11,0-12,9; 5 – АФІ 13,0-15,2. Значення АФІ рідкісних видів рослин Яворівського НПП, порівняно з АФІ*, описаних для аналогічних видів території Волино-Поділля [3] (табл.), переважно дещо вищі.

Розподіл рідкісних видів рослин парку за величиною крайніх показників індексу – за класами фітосозологічних індексів – такий:

- АФІ 4,0-6,9 – 4 види (*Dactylorhiza majalis*, *Dactylorhiza maculata*, *Dactylorhiza fuchsii*, *Dactylorhiza incarnata*);
- АФІ 7,0-8,9 – 8 видів (*Galanthus nivalis*, *Lycopodium annotinum*, *epipactis helleborine*, *Platanthera chlorantha*, *Lilium martagon*, *Platanthera bifolia*, *Huperzia selago*, *Cephalanthera damasonium*);
- АФІ 9,0-10,9 – 7 видів (*Leucojum vernum*, *Listera ovata*, *Cypripedium calceolus*, *Cephalanthera longifolia*, *Neottia nidus-avis*, *Cephalanthera rubra*, *Corallorhiza trifida*);

- АФІ 11,0-12,9 – 1 вид (*Salvinia natans*).

Значення АФІ рідкісних видів рослин Яворівського НПП змінюється в межах 4,9-12,4. Найбільшим показником характеризується *Salvinia natans* (12,4), а найменшим – *Dactylorhiza majalis* (4,9). До першого класу фітосозологічних індексів віднесено представників роду *Dactylorhiza*. Ці види не є унікальними для досліджуваної території і не характеризуються таксономічною репрезентативністю. Низькі значення індексу видів можливо зумовлені їх спорадичним поширенням територією парку.

Другий клас фітосозологічних індексів становлять види, які достатньо часто трапляються на території Яворівського НПП. Зростання значення індексу відповідає підвищенню созологічної значущості виду, а можливо й зростанню загрози стану його популяцій в регіоні.

На значення АФІ видів, що віднесені до третього класу, значно впливає кількість локалітетів (на території парку змінюється в межах 1-5). З цього переліку дещо випадає вид *Neottia nidus-avis*, який спорадично поширений територією парку. Значення АФІ цього виду підвищується завдяки таксономічній оригінальності останнього. До четвертого класу фітосозологічних індексів входить 1 вид – *Salvinia natans*, який унікальний для регіону, оліготипний у порядку, належить до II категорії рідкісності за МСОП.

Отже, на основі вивчення аутфітосозологічної значущості рідкісних видів рослин Яворівського НПП, останні віднесені до чотирьох класів фітосозологічних індексів. Було підтверджено, що АФІ відображає регіональні особливості созологічного стану виду.

Представники роду *Dactylorhiza* можуть зберігатись в умовах пасивної охорони, але без докорінної трансформації екоотопів. Для решти досліджених видів необхідно застосовувати активну охорону й здійснювати постійний ботанічний контроль за станом їх популяцій. Доцільним є також застосування спеціальних природоохоронних заходів для збереження окремих видів.

Література

1. Природа Львівської області / за ред. К.І. Геренчука. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1972. – С. 30-31.
2. Стойко С.М. Біогеоценотичні основи заповідної справи, охорона фітогенотопу / С.М. Стойко // Флора і рослинність Карпатського заповідника. – К. : Вид-во "Наук. думка", 1982. – С. 5-28.
3. Стойко С.М. Раритетний фітогенотоп західних регіонів України (Созологічна оцінка й наукові засади охорони) / С.М. Стойко, П.Т. Яценко, О.О. Кагало та ін. – Львів : Вид-во "Ліга-Прес", 2004. – С. 66-88.
4. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха. – К. : Вид-во "Глобалконсалтинг", 2009. – 900 с.
5. Cerovsky J. Ochrana rostlinneho prirodneho bohastvi v kulturni krajine / J. Cerovsky // Pamiatky priroda. – 1977. – Vol. 2. – S. 97-103.

Любинец И.П. Аутфитосозологическая характеристика редких видов растений Яворовского национального природного парка

Изучен аутфитосозологический индекс (АФИ) 20 видов растений, занесенных в Красную книгу Украины. Данные виды отнесены к четырем классам фитосозологических индексов. Подтверждено, что АФИ отображает региональные особенности созологического состояния вида. Для большинства исследованных видов необходимо применять активную охрану и проводить постоянный ботанический контроль за

состоянием их популяций. Целесообразно также применение специальных природоохранных мер для сохранения отдельных видов.

Ключевые слова: аутфитосозологический индекс, редкие виды, Украинское Расточье.

Lyubynets I.P. The autphytosozological characteristic rare plant species of the Yavorivskiy National Natural Park

The research autphytosozological of the index 20 species of plants listed in the Red Book of Ukraine. These species are referred to four classes of the phytosozological indexes. It was confirmed that AFI displays regional characteristics of sozological state of the species. For most types necessary to use active protection and conduct of the botanical monitorings of their populations. It is also appropriate use of special measures for the conservation of individual species.

Keywords: autphytosozological index, rare plant species, Ukrainian Roztochya.

УДК 50.272(091).(470.21)

Аспір. Н.В. Михайлович¹ –

НУ біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ОЦІНКА ДЕКОРАТИВНОСТІ РОСЛИН НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ "СКОЛІВСЬКІ БЕСКИДИ"

На основі результатів проведених інвентаризаційних флористичних досліджень виокремлено види декоративних рослин Національного природного парку (НПП) "Сколівські Бескиди". Згідно з методикою, здійснено оцінювання декоративності деревних видів рослин, серед яких визначено групи високої та середньої декоративності. Видів рослин з низькою декоративністю не виявлено.

Ключові слова: національний природний парк, декоративність рослин, оцінка декоративності рослин, деревні види рослин.

У разі використання декоративних рослин у ландшафтному мистецтві, звертають увагу не лише на їх зовнішній вигляд, а й надають великого значення екологічним особливостям. Адже саме від умов зростання залежить, чи приживеться конкретний вид на певній ділянці, чи швидко загине. Для цього потрібно надавати перевагу автохтонним видам рослин, тим паче, що використовувати в ландшафтному фітодизайні рослини, що зростають в наших лісах, на наших полях, останнім часом стало навіть актуально, оскільки це допомагає заощадити час на їх вирощування, кошти, бо не потрібно оплачувати вартість декоративних видів рослин, а разом з тим ми отримуємо і більшу впевненість у тому, що представники декоративної природної флори приживуться швидше і добре виглядатимуть на фоні природного ландшафту. Але вилучати з місць зростання такі види варто досить обережно, щоб наше втручання не призвело до їх зникнення в природі.

Як уже згадувалось вище, під час використання рослин в озелененні насамперед звертають увагу на їхню декоративність, яка визначається за зовнішніми ознаками: розмірами рослин, формою і забарвленням стовбура, забарвленням квіток, формою та забарвленням листків, плодів, довговічністю, а у деревних та чагарникових видів рослин – ще й за формою крони, кори, висотою тощо. Декоративність рослин залежить не лише від спадкових ознак, а

¹ Наук. керівник: проф. С.Ю. Попович, д-р біол. наук